

01 augustus 2019

Stand van de Leisure

...Cijfers, grafieken en duidingen uit de Leisure-sector

Sonny Duijn
Selma van der Graaf

Sectoreconoom
Sectoranalist

INHOUDSOPGAVE

Uitgelicht: Nieuwe wetgeving komt horeca duur te staan

1	Macro-economie		▶ Vertraging groei Nederlandse economie	3
2	Vertrouwen en bestedingen		▶ Consumentenvertrouwen in herstel	4
3	Overige macro-indicatoren		▶ Toename faillissementen in Leisure	5
4	Sectorbeeld		▶ Sterke groei overnachtingen in logies-accommodaties	6
5	Uitgelicht		▶ Nieuwe wetgeving komt horeca duur te staan	7
6	Actualiteit		▶ In het nieuws	8
7	Insights		▶ Laatste berichten op Insights	10
	Appendix		▶ Contactgegevens, disclaimer en extra informatie	11

1) Macro-economie

Groei Nederlandse economie in vertraging

	2017	2018	2019	2020
BBP	3,0	2,5	1,3	1,1
Particuliere consumptie	1,9	2,5	1,3	1,4
Overheidsconsumptie	1,1	1,5	2,3	2,3
Investerings	6,2	4,2	3,4	0,3
Uitvoer	5,6	2,6	1,0	2,1
Invoer	5,2	2,5	1,6	2,3
Consumentenprijzen (CPI)	1,4	1,7	2,4	1,6
Lonen particuliere sector	1,6	2,0	2,4	2,5

Kwartaalgroei bleef in eerste kwartaal gelijk

Bron: Thomson Reuters Datastream

▶ **Vertraging van Nederlandse economie**

De groei van de Nederlandse economie vertraagt. De groei valt daarmee lager uit dan we dachten, vooral in 2020. De verlaging van de ramingen heeft te maken met een verscherping van de handelsoorlog. Door de vertraging in de wereldhandel verliest de groei van de export aan snelheid. Pas in de loop van 2020 zien we wat herstel. Maar de *gemiddelde* bbp-groei in 2020 vertraagt nog wat verder – naar 1,1%.

▶ **Geringere toename inkomen drukt groei consumptie**

Ook de groei van de consumptieve bestedingen vertraagt ten opzichte van vorig jaar. Dit heeft te maken met de geringere verbetering van het beschikbaar inkomen. Ook het gedaalde consumentenvertrouwen, dat op de volgende pagina van de Stand van de Leisure aan bod komt, ten opzichte van vorig jaar speelt hierbij een rol.

▶ **Kwartaalgroei in eerste kwartaal bedraagt 0,5%**

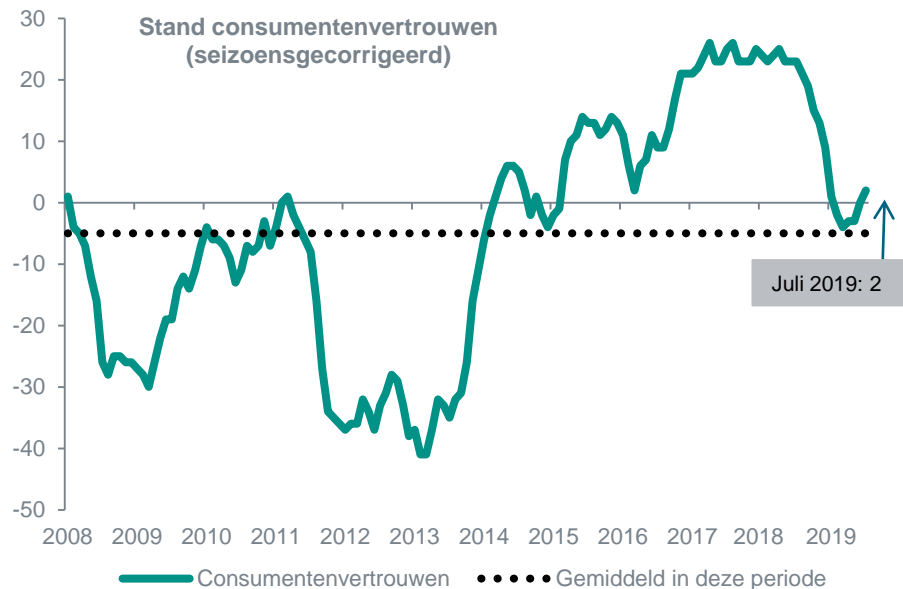
Gelet op de matige cijfers van de consumptie, de investeringen en de buitenlandse handel lijkt het verrassend dat de bbp-groei in het eerste kwartaal stabiel bleef. Dat is echter te danken aan de voorraadvorming. Het bbp-groecijfer van het eerste kwartaal (0,5 procent kwartaalgroei) lijkt daarmee wat minder solide dan dat van het voorgaande kwartaal. De consumptie van de overheden steeg, maar toch valt de groei van deze bestedingen tegen in het licht van de voorgenomen bestedingsimpuls van het eerste kwartaal.

▶ **Tragere groei bbp in tweede kwartaal**

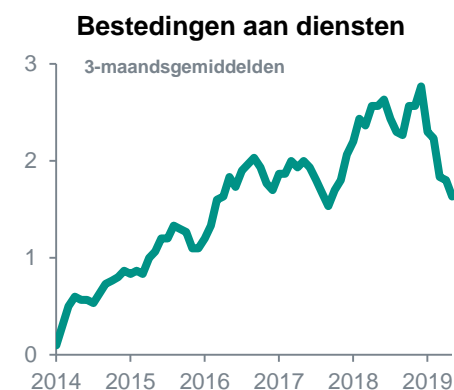
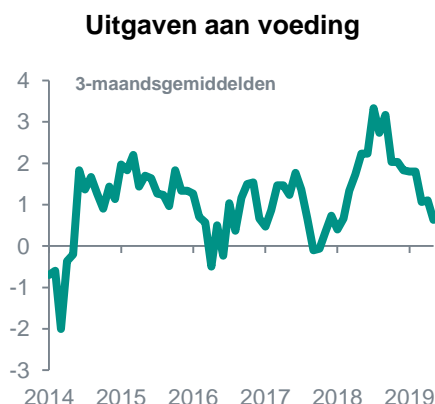
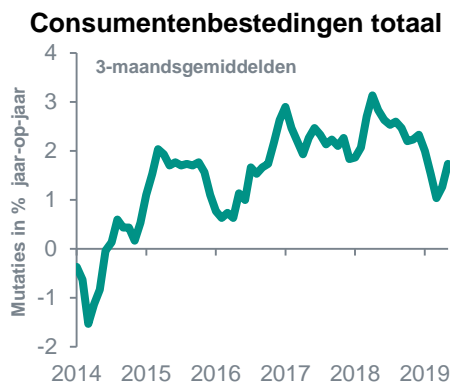
We houden er dan ook rekening mee dat de bbp-groei in het tweede kwartaal – net als overigens in de gehele eurozone – lager uitvalt. Hier wijzen ook sentimentindicatoren op.

2) Vertrouwen en bestedingen

Consumentenvertrouwen in herstel

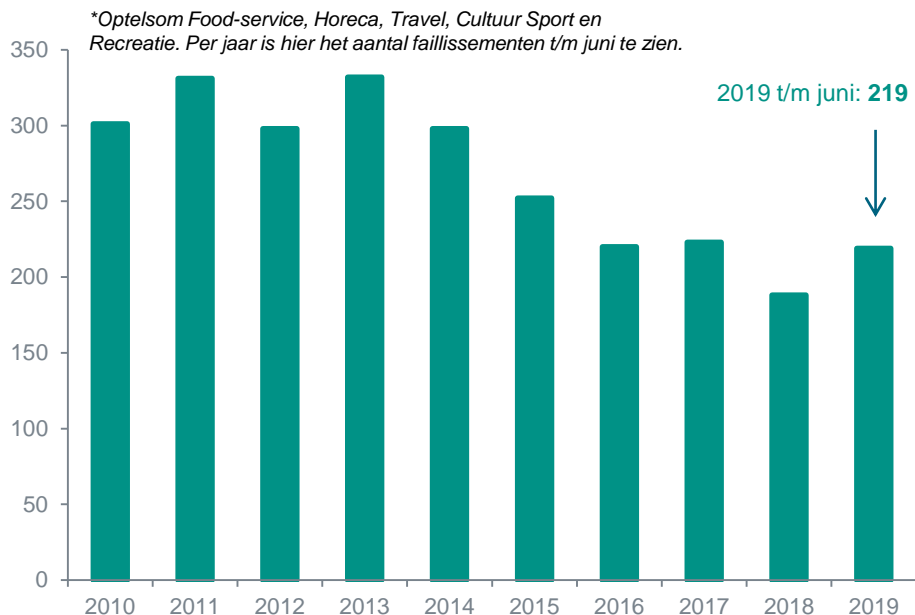

- ▶ In juli was het consumentenvertrouwen weer positief. Daarmee werd een vervolg gegeven aan het in juni ingezette herstel, na een eerdere daling van het consumentenvertrouwen.
- ▶ Echter ligt het consumentenvertrouwen wel ruim onder de niveaus die vorig jaar behaald werden. Internationale factoren dragen hier allicht aan bij, zoals het handelsconflict tussen de VS en China. Hetzelfde geldt voor de brexit-perikelen.
- ▶ De stijging van het consumentenvertrouwen in juli werd breed gevoed door de onderliggende indicatoren. De consument werd positiever over de economie en de eigen portemonnee, en zag in juli een gunstigere tijd voor grote aankopen dan een maand eerder.
- ▶ De laatste CBS-cijfers over de consumptie door huishoudens zijn van de maand mei. Vooral de uitgaven aan duurzame goederen zijn die maand gestegen, zoals aan woninginrichting en huishoudelijke apparaten.

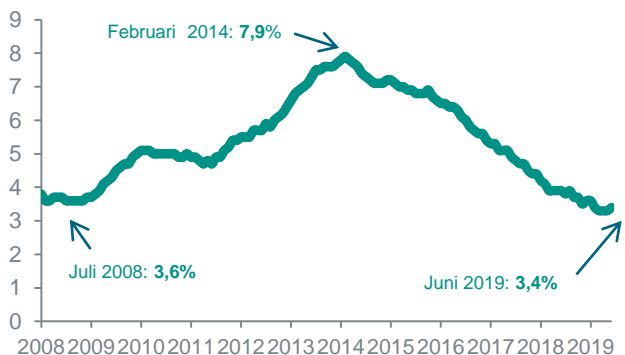
3 Overige macro indicatoren

Faillissementen van cafés sterk gestegen

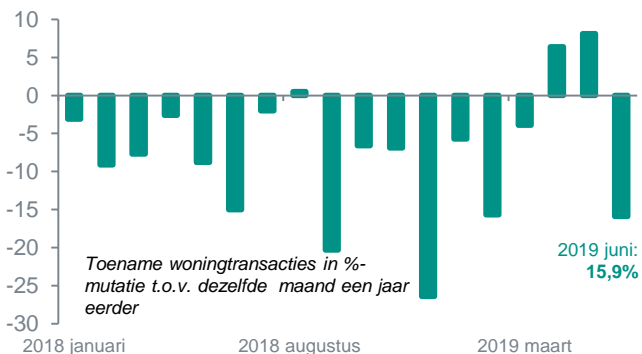

- ▶ Het aantal faillissementen in de sector Leisure is in het eerste half jaar van 2019 toegenomen. Daarbij was bijvoorbeeld een toename van 9,5 procent in de horeca te zien.
- ▶ Hoewel die toename niet onverwacht is, zijn er wel verschillen te zien. De stijging van faillissementen in de horeca kan grotendeels worden toegeschreven aan een toename van faillissementen van cafés. Ook bij logiesverstrekking was sprake van een toename, maar dit gaat om zeer lage absolute aantallen. De groeivertraging, het personeelstekort en het toegenomen horeca-aanbod – waarbij de concurrentie ook over branches heen plaatsvindt – spelen bij de stijging allicht een rol.
- ▶ Het werkloosheidspercentage is nu lager dan tijdens de vorige hoogconjunctuur. Door de economische groeivertraging zal echter de banengroei afzakken en de werkloosheid toenemen naar 3,7 procent in 2020.

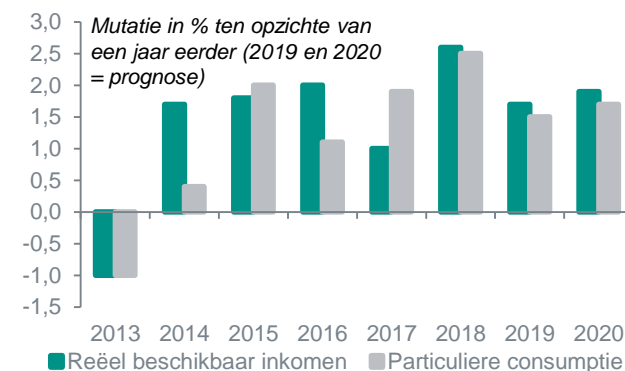
Werkloosheid licht gestegen naar 3,4 procent

Daling transacties woningmarkt in juni

Besteedbaar inkomen hoger

4 Sectorbeeld

Groei logies-overnachtingen in eerste maanden 2019

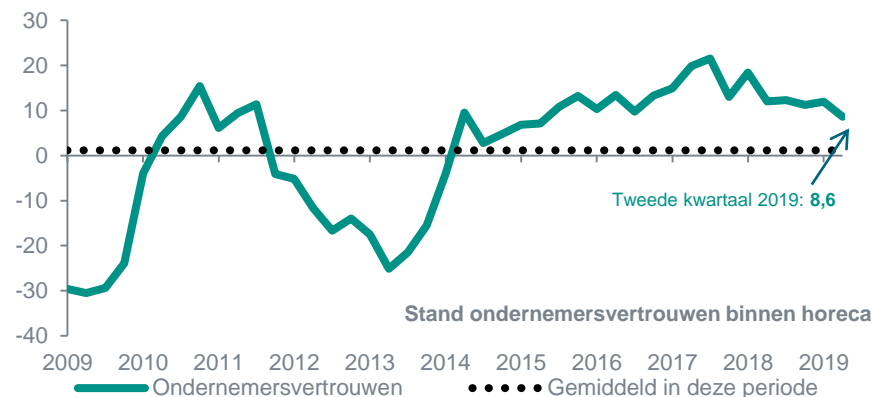
Provincie	Stijging overnachtingen in logiesaccommodaties in de eerste vier maanden van 2019 ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder
Nederland totaal	9%
Noord-Holland	15%
Zuid-Holland	2%
Utrecht	3%
Groningen	2%
Friesland	21%
Zeeland	12%
Flevoland	-1%
Gelderland	12%
Limburg	4%
Noord-Brabant	9%
Overijssel	-2%
Drenthe	2%

Eerste kwartaal 2019 ten opzichte van zelfde periode een jaar eerder	Mutatie in volumes	Mutatie in omzet
Horeca totaal	0,2%	4,5%
Fastfood, ijssalons etc	3,7%	8,8%
Hotels	1,7%	3,5%
Restaurants	0,3%	4,3%
Eetzaken totaal	1,5%	5,8%
Cafés	0,1%	4,0%
Kantines en catering	-1,3%	6,7%
Reisbureaus	Onbekend	6,0%
Reisorganisatiebureaus	Onbekend	2,5%

In de eerste vier maanden nam het toerisme in Nederland veel sterker toe dan verwacht, in vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder. Het aantal logiesovernachtingen lag 9% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder.

- ▶ Zo steeg het aantal hotelovernachtingen duidelijk (+6%), maar was de stijging van overnachtingen op campings en vakantieparken sterker. Bij groepsaccommodaties nam het aantal overnachtingen wel af.
- ▶ Verrassend sterk was het groeitempo van hotelovernachtingen in Amsterdam, waar onder meer een sterke stijging van overnachtingen vanuit toeristen uit Azië, het Verenigd Koninkrijk en de VS plaats heeft gevonden. Het aantal hotelovernachtingen in Amsterdam nam met 12,5% toe. Ook verrassend was de afname in Rotterdam, Den Haag en Maastricht. In Utrecht was sprake van een lichte stijging.
- ▶ Van de provincies heeft de sterkste stijging van overnachtingen in Friesland plaatsgevonden, mede door een groei van Duitse gasten op Friese vakantieparken. Ook in Zeeland en Gelderland nam het aantal logies-overnachtingen flink toe.

Vertrouwen horeca-ondernemers gedaald, maar bovengemiddeld

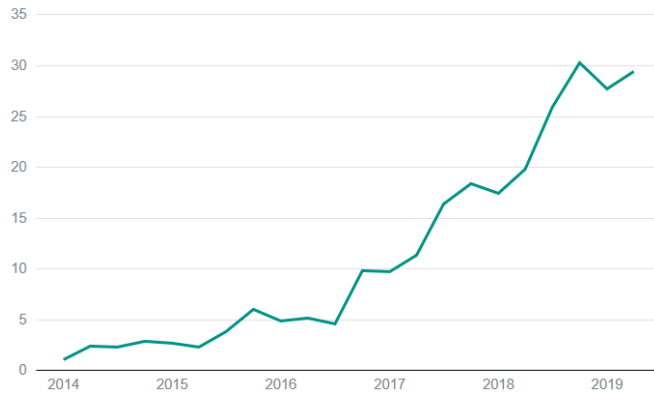

5) Uitgelicht

Nieuwe wetgeving komt horeca duur te staan in 2020

Flink deel ondernemers in horeca ervaart tekort aan personeel als belemmering

Percentage ondernemers dat tekort aan arbeidskrachten als belemmering ervaart

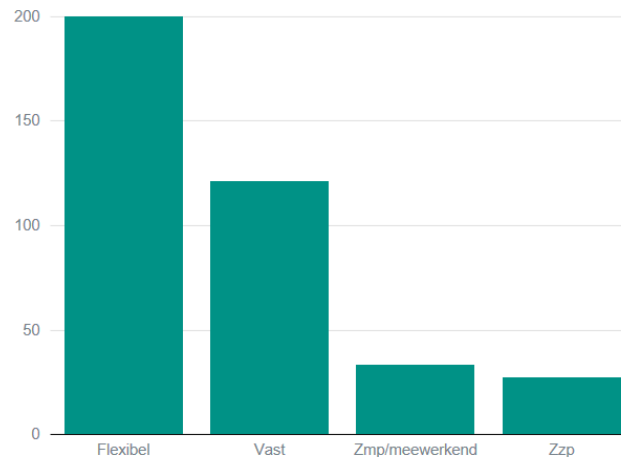

Door ABN AMRO

Bron: CBS

Vooral flexibele contracten in de horeca

Type contracten in de horeca (absolute aantallen x1000)

Door ABN AMRO

Bron: EBB, 2017/Flexbarometer.nl

- ▶ In 2020 gaan de prijzen in de horeca opnieuw omhoog, mede door de aanstaande invoering van de nieuwe Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB). Die wet beoogt vaste contracten aantrekkelijker te maken. Werkgevers die veel flexibele werkvormen aanbieden, krijgen te maken met fors hogere kosten. De branche berekent deze extra kosten waarschijnlijk door aan de klant, die dit jaar al tegen aanzienlijk prijsverhogingen aankijkt.
- ▶ De timing van de nieuwe wetgeving komt voor werkgevers in de branche ongelukkig. De personeelskosten zouden naar verwachting sowieso op gaan lopen, door het nijpend tekort aan personeel. Naar koks en bediening moet met een vergrootglas worden gezocht. In slechts drie jaar tijd steeg het deel van de horecabedrijven dat een tekort aan personeel als belemmering ervaart, van 3 procent naar 29 procent.
- ▶ Daar komt nu de WAB bij, die per 1 januari 2020 van kracht is. Deze generieke wet raakt de horeca in het hart, omdat maar liefst de helft van alle werknemers in deze sector een flexibel contract heeft, het hoogst aantal van alle sectoren.
- ▶ Als onderdeel van de nieuwe wetgeving worden de door werkgevers af te dragen WW-premies gekoppeld aan het type contract. Bij vaste contracten en bij de flexibele contracten voor werknemers onder de 21 jaar die niet meer dan 12 uur per week werken, dragen de werknemers straks de lage premie van 2,78 procent af. Echter, voor alle andere flexibele contracten gaat de WW-premie omhoog van 3,6 naar 7,8 procent.
- ▶ Voor horecaondernemers moet dit onderwerp nu heel nadrukkelijk op de agenda staan. Het is van belang dat zij nadere kennis vergaren over de wet, bijvoorbeeld door een cursus te volgen zoals die door de branchevereniging Koninklijke Horeca Nederland wordt aangeboden. Ook is gedetailleerd inzicht nodig in alle lopende contracten naar type en naar de fase waarin deze zitten om te beoordelen hoe deze geraakt worden door de wet. De wet vereist dus meer aandacht voor personeelsplanning.
- ▶ Branchevereniging Koninklijke Horeca Nederland (KHN) houdt rekening met een toename van de personeelskosten als deel van de omzet met enkele procentpunten. "In de regel ligt het percentage personeelskosten van horecaondernemingen wat boven de 30 procent, en wij zien dat gaan oplopen tot wel 32 procent", zegt Robèr Willemsen, voorzitter van de KHN. "Veel horecaondernemingen kunnen het zich niet veroorloven de hogere personeelskosten voor eigen rekening te nemen."

6) Actualiteit

Een greep uit het nieuws van de afgelopen maand

Razendsnelle groei hotelovernachtingen in Amsterdam

Social media belangrijke inspiratiebron voor reizen

Halvering van voedselverspilling van 2030. Hoe dan?

Plannen Budweiser voor de Nederlandse markt

6) Actualiteit

Een greep uit het nieuws van de afgelopen maand

Takeaway en Just Eat willen fuseren

Rondje op terras is duurder geworden

Airbnb biedt premium-dienst aan

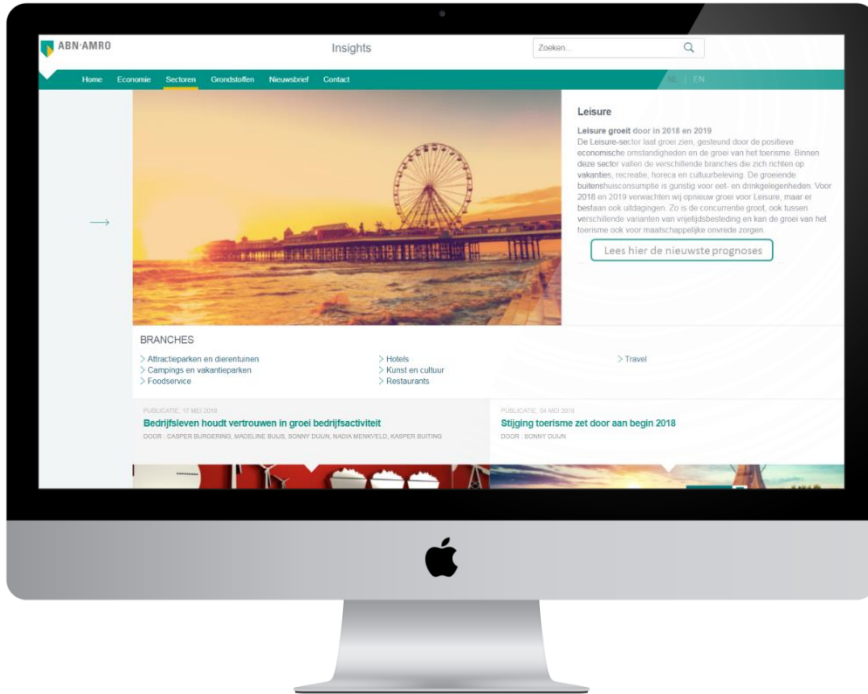

Aantal nieuwe touringcars met een kwart afgenomen

6) Insights

Laatste Leisure-berichten op abnamro.nl/leisure

- ▶ [Van dagtickets naar dynamische prijzen](#)
- ▶ [Opleving campings biedt investeringskansen](#)
- ▶ [Arbeidsmarkt is groter voor mannen dan voor vrouwen](#)
- ▶ [Monitor duurzaamheid – de burger wil het niet allemaal zelf doen](#)
- ▶ [Spar University en Too Good to Go winnaars ABN AMRO Future Food Award.](#)
- ▶ [Halvering van voedselverspilling in 2030. Hoe dan?](#)
- ▶ [Horecaondernemers paaien personeel met interactief leren en feedbackapps](#)
- ▶ [Fastfood rap uit de startblokken in 2019](#)
- ▶ [Buitenlands toerisme groeit vooral buiten grote steden](#)
- ▶ [Stijging faillissementen door lagere economische groei](#)
- ▶ [Economische groeimotor blijkt trapfiets](#)
- ▶ [Minder vertrouwen raakt groei restaurants](#)

Appendix Contactgegevens en extra informatie

Eerst een lunch in de binnenstad, daarna naar het museum, diner in het restaurant om de avond af te sluiten in de bioscoop. De consument heeft meer te besteden, is goedgeluimd en geeft het extra geld maar wat graag uit aan vrije tijd en vertier. De sector Leisure groeit dan ook bovengemiddeld hard in de economie. Dat is mede te danken aan de aanhoudende toeristenstroom. Uit diverse hoeken van de wereld overnachten consumenten in Nederlandse hotels, waarbij ze ook graag een attractiepark of museum bezoeken. Toch moeten Leisure-ondernemingen zich onderscheiden om relevant te blijven, want het concurrerende aanbod is vernieuwend en groot. Auteurs Sonny Duijn en Selma van der Graaf onderzoeken de trends en ontwikkelingen van de sector Leisure.

Sonny Duijn

Sectoreconoom Retail & Leisure

Selma van der Graaf

Sectoranalist Retail & Leisure

ABN AMRO Sector Advisory

Disclaimer:

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst en/of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

©ABN AMRO, april 2019